

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ
ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФТЕХОСВІТИ У
ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

КРИВОРІЗЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНИЙ ЛІЦЕЙ

***ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ
СТАНОВЛЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ***

(Навчально-методичний посібник)

АВТОР:

викладач української мови та
літератури вищої категорії

Марія ВДОВИЧЕНКО

м. Кривий Ріг
2023р.

Автор: **Вдовиченко М.М.**, викладач української мови та літератури Криворізького професійного гірничо-металургійного ліцею, спеціаліст вищої категорії, «викладач-методист».

У навчально-методичному посібнику розкрито теоретичні основи інтерактивного навчання, розглянуто сутність і види інтерактивних методів навчання, а також їх практичне застосування на уроках української мови та літератури з метою формування компетентісної особистості здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Представлено методичні рекомендації щодо проведення уроків української мови та літератури на основі впровадження інтерактивних методів навчання.

Посібник призначений для викладачів української мови та літератури закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти, які працюють над удосконаленням методики викладання уроків словесності. Містить теоретичний матеріал, фрагменти уроків, методичні розробки уроків української мови та літератури.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	6
1.1. Суть та аналіз поняття «інтерактивні технології»	6
1.2. Інтерактивне навчання як новітній підхід до організації навчального процесу на уроках української мови та літератури	8
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ	12
2.1. Інтерактивні технології кооперативного навчання.....	12
2.2. Технології колективно - групового навчання	14
2.3. Технології ситуативного моделювання.....	16
2.4. Практичні методи інтерактивного навчання на уроках української мови...	20
2.5. Практичні методи інтерактивного навчання на уроках української літератури	24
ВИСНОВОК	28
ЛІТЕРАТУРА	30
ДОДАТКИ	31

ВСТУП

В умовах реформування системи освіти, коли найвищою цінністю суспільства проголошується людина, мовна та літературна освіта покликана створити на основі засвоєння знань оптимальні умови для інтелектуального розвитку і самореалізації особистості, виховання громадянина України.

Цілеспрямований розвиток індивідуальності можливий лише тоді, коли теорія освіти не декларуватиме необхідність творчості педагога й творчості здобувача освіти, а систематично за допомогою доцільних методів втілюватиме її в освітньому процесі.

Протягом міжтестастійного періоду я працювала над темою «Використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури», тому що вона є невід'ємним компонентом сучасної системи освіти.

Актуальність теми

Інтерактивне навчання дозволяє розв'язати одразу кілька завдань: розвиває комунікативні вміння й навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учасниками освітнього процесу, забезпечує виховне завдання, оскільки змушує працювати в команді, прислухатися до думки кожного. Використання інтерактиву знімає нервові напруження, дає можливість змінювати форми діяльності, переключати увагу на основні питання.

Мета дослідження: дослідити, уточнити й обґрунтувати особливості застосування інтерактивних технологій навчання на уроках української мови та літератури.

Гіпотеза дослідження: передбачається, що навчання за допомогою використання сучасних інтерактивних технологій сприятиме розвитку здобувачів освіти.

Основні завдання:

З'ясувати загальну суть інтерактивного навчання.

Розкрити шляхи вдосконалення сучасного уроку української мови та літератури завдяки інтерактивним технологіям.

Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження.

Розглянути структуру і методику інтерактивного навчання.

Поділитися досвідом проведення уроків з використанням інтерактивних технологій навчання.

Очікувані результати:

- висока результативність освітнього процесу;
- підвищення інтересу до предмету;
- розвиток ініціативи здобувачів освіти;
- використання набутих знань, вмінь та навичок в подальшому житті.

**РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ
ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

1.1 Суть та аналіз поняття «інтерактивні технології»

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Сьогодні в освіті відчутний пріоритет загальнолюдських цінностей. Згідно з особистісно-діяльнісним підходом до організації освітнього процесу в центрі його знаходиться той, хто вчиться. Формування особистості і її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов:

- створення позитивного настрою для навчання;
- відчуття рівного серед рівних;
- забезпечення позитивної атмосфери в колективі;

- відчуття кожного активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це формує внутрішню мотивацію до навчання та спонукає до саморозвитку та самоспостереження.

У сучасному суспільстві джерелом знань може виступати не тільки викладач, а й комп'ютер, телевізор, відео. Здобувачі освіти повинні вміти осмислювати отриману інформацію, трактувати її, застосовувати в конкретних умовах; водночас думати, розуміти суть речей, уміти висловити думку. Саме цьому сприяють інтерактивні технології.

«Інтерактивний» (від англ. «inter» - взаємний і «act» - діяти) - здатний до взаємодії, діалогу.

«Сутність інтерактивного навчання, – стверджують Н. Побірченко та Г. Коберник, – полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх здобувачів освіти; викладач і здобувач є рівноправними суб'єктами навчання».

Інтерактивність освіти сприяє формуванню як предметних умінь і навичок, так і загальнонавчальних, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей особистості. Така технологія, як стверджують дослідники, передбачає моделювання життєвих

ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації і виключає домінування одного учасника освітнього процесу над іншим, однієї думки над іншою. Тому під час такого навчання здобувачі освіти вчаться демократично спілкуватися з іншими людьми, критично й творчо мислити, приймати обґрунтовані рішення. При цьому до роботи залучаються всі учасники процесу, які працюють у групах в облаштованому кабінеті за підготовленим заздалегідь викладачем матеріалом, із дотриманням процедури й регламенту, в атмосфері довіри.

Інтерактивне навчання змінює звичні ілюструючі форми на діалогічні, що ґрунтуються на взаємодії та взаєморозумінні. Враховуючи вищесказане, можна відзначити такі методичні особливості організації інтерактивного навчання: застосування проблемних ситуацій та формулювань, відповідна організація навчального простору, що сприяє діалогу, мотиваційне забезпечення спільної діяльності, дотримання правил навчального співробітництва, використання комунікативних методів і прийомів, оптимізація системи оцінювання процесу та результатів спільної діяльності, розвиток навичок самоаналізу і самоконтролю індивідуальної та групової діяльності.

Головна риса інтерактивного навчання — використання власного досвіду здобувачами освіти під час розв'язання проблемних питань. Їм надається максимальна свобода розумової діяльності при побудові логічних ланцюгів. Використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технології інтерактивного навчання, значною мірою підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку здобувачів освіти, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити.

Особливістю інтерактивного навчання є підготовка молодої людини до життя і громадської активності в громадянському суспільстві та демократичній правовій державі. Це потребує активізації навчальних можливостей здобувачів освіти. Уроки повинні формувати основні пізнавальні та громадянські вміння, а також навички та зразки поведінки; пробуджувати в підлітків інтерес та мотивацію, навчати самостійного мислення та дій. За умов інтерактивного навчання всі здобувачі освіти

в класі отримують можливість говорити, висловлюватись: вони мають час подумати, обміняти ідеями з партнером, а потім озвучити свої думки перед класом.

Така робота сприяє розвитку навичок спілкування, уміння висловлюватись, критичного мислення, уміння спільного вироблення рішення.

Інтерактивне навчання відкриває для здобувачів освіти можливості співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення людини до спілкування, сприяє досягненню здобувачами освіти вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь.

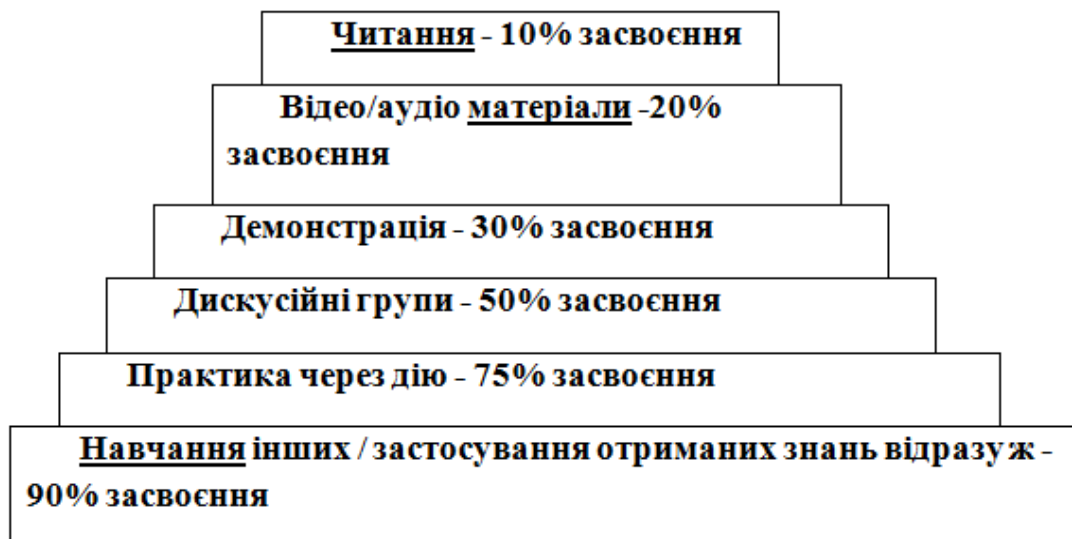
Перевага інтерактивного навчання в тому, що здобувачі освіти засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), у класах збільшується кількість здобувачів освіти, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Здобувачі освіти займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їхній інтерес в отриманні знань.

1.2. Інтерактивне навчання як новітній підхід до організації освітнього процесу на уроках української мови та літератури

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером учнівського колективу.

Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника освітнього процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання здобувачі освіти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Дослідження, проведені Національним тренінговим центром, показують, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість здобувача освіти, а й на його почуття, волю (дії, практику). Результати цих досліджень були відображені в схемі, що отримала назву «Піраміда навчання».

З піраміди видно, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція — 5%, читання — 10%), а найбільших — інтерактивного (дискусійні групи — 50%, практика через дію — 75%, навчання інших чи негайне застосування — 90%).

Це, звичайно, середньостатистичні дані, і в конкретних випадках результати можуть бути дещо іншими, але в середньому таку закономірність може простежити кожен педагог. Ці дані цілком підтверджуються дослідженнями сучасних психологів.

Однією з причин незадовільного засвоєння здобувачами освіти почутого на уроці є темп, із яким викладач говорить, і ступінь сприйняття здобувачами освіти його мовлення. Більшість викладачів промовляє приблизно від 100 до 200 слів за хвилину. Але вихованці нездатні сприйняти такий потік інформації. За високої концентрації уваги людина може сприйняти від 50 до 100 слів за хвилину, тобто половину. Проте здебільшого, навіть тоді, коли навчальний матеріал цікавий, здобувачам освіти важко зосереджувати увагу протягом тривалого часу. Вони відволікаються, починають обдумувати деталі почутого чи навіть проблему або ситуацію, що не стосується уроку.

Наукові дослідження твердять, що, для того, щоб здобувачі освіти слухали і не думали над сторонніми речами, викладачі повинні промовляти від 400 до 500 слів за хвилину. Адже це неможливо, людина говорить у чотири рази повільніше, а тому учні відволікаються, і часом їм стає нудно.

Два відомих фахівці в галузі кооперативної освіти Д. та Р. Джонсон разом з К.Смітом указують на кілька проблем:

- увага здобувачів освіти падає з кожною хвилиною;
- ця форма навчання подобається здобувачам освіти, у яких розвинена в основному слухова пам'ять;
- рівень засвоєння фактичного матеріалу низький;
- вважається, що всім здобувачам освіти потрібна однакова інформація, і всі вони засвоюють її однаковими темпами, що насправді не так.

Використання наочності на уроках мови збільшує запам'ятовування матеріалу від 14 до 38% . Експеримент, проведений американськими дослідниками, показав, що використання візуальних засобів під час вивчення слів на 200 % поліпшує результати. Крім того, така презентація матеріалу забирає на 40 % менше часу, вона підсилює усну подачу матеріалу. Наочність варта не тільки сотень слів, а й утричі ефективніша за одні лише слова.

Якщо ж до роботи залучається слухова й зорова пам'ять, є більше шансів задовольнити потреби різних учнів, чий спосіб сприйняття матеріалу може суттєво відрізнятися.

Однак використання лише зорової та слухової пам'яті недостатнє. Дещо змінивши слова великого китайського педагога, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання:

Те, що я чую, я забуваю,

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок,

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром.

Набагато важливіше навчити, ніж просто розповісти. Хоча останній метод простіший, доступніший і, безумовно, швидший. Ви можете швидко повідомити здобувачам освіти те, що вони повинні знати, і вони забудуть це ще швидше. Процес навчання не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини і її власної активної участі в цьому

процесі. Пояснення й демонстрація самі по собі ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

Суть інтерактивного навчання в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх здобувачів освіти. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і здобувач, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером учнівського колективу.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Інтерактивні технології кооперативного навчання.

Одним із кроків підвищення ефективності уроку є впровадження інтерактивних технологій навчання.

Тож розглянемо сучасні інтерактивні навчальні технології в тих моделях, які доцільно застосовувати при викладанні української мови та літератури.

Робота в парах. Ця технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання здобувачів освіти роботі в малих групах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети. За умов парної роботи всі здобувачі в класі отримують рідкісну за традиційним навчанням можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає здобувачам освіти час подумати, обмінятись ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Використання такого виду співпраці сприяє тому, що здобувачі освіти не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують великої затрати часу.

Ротаційні (змінювані) трійки. Діяльність здобувачів освіти у цьому випадку є подібною до роботи в парах. Цей варіант кооперативного навчання сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговорюванню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння.

Два - чотири - усі разом. Ще один варіант кооперативного навчання, що є похідним від парної роботи, ефективний для розвитку навичок спілкування в групі вмінь переконувати та вести дискусію.

«Карусель». Цей варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами зі спілкування для обговорення дискусійних питань.

Робота в малих групах. Роботу в групах варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного розуму. Використовуються малі групи тільки в тих випадках, коли завдання вимагає спільної, але не індивідуальної роботи.

Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності. Залежно від змісту та мети навчання можливі різні варіанти організації роботи груп.

«Діалог». Суть його полягає в спільному пошуку групами узгодженого рішення. Це знаходить своє відображення в кінцевому тексті, переліку ознак. Діалог виключає протистояння, критику позиції тієї чи іншої групи. Всю увагу зосереджено на сильних моментах у позиції інших.

«Синтез думок». Дуже схожий за метою та початковою фазою на попередній варіант групової роботи. Але після об'єднання в групи і виконання завдання здобувачі освіти не роблять записів на дошці, а передають свій варіант іншим групам, які доповнюють його своїми думками, підкреслюють те, з чим не погоджуються.

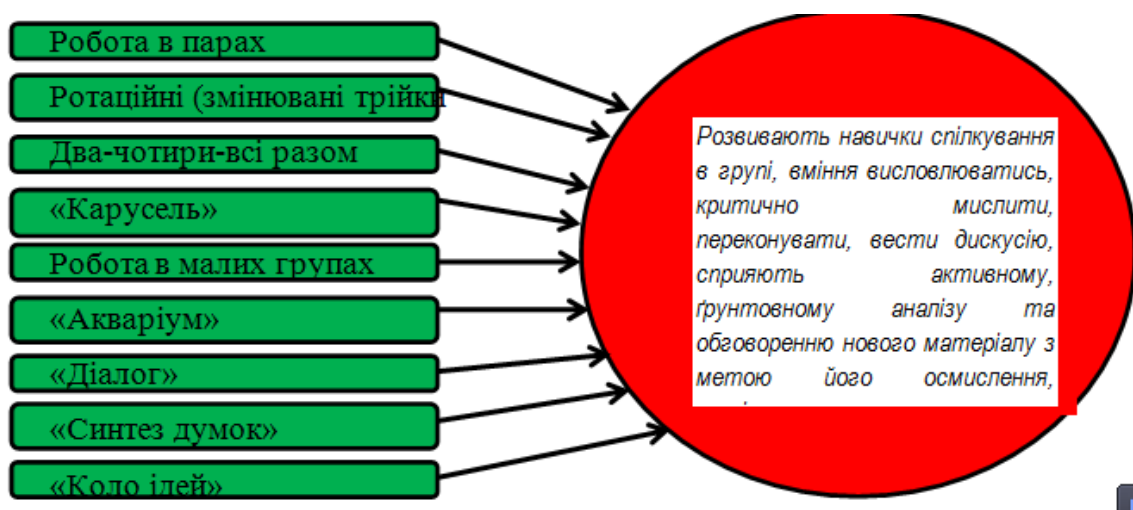
«Спільний проєкт». Має таку саму мету та об'єднання в групи, що й діалог. Але завдання, які отримують групи, різного змісту та висвітлюють проблему з різних боків.

«Пошук інформації». Різновидом, прикладом роботи в малих групах є командний пошук інформації (зазвичай тієї, що доповнює раніше прочитану викладачем лекцію або матеріал попереднього уроку, домашнє завдання), а потім відповіді на запитання. Використовується для того, щоб оживити сухий, іноді нецікавий матеріал.

«Коло ідей». (Раунд робіт, кругова система). Метою «Коло ідей» є вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей та залучення всіх здобувачів освіти до обговорення поставленого питання. Технологія застосовується, коли всі групи мають виконувати одне і те саме завдання, яке складається з декількох позицій, які групи представляють по черзі.

«Акваріум». Ще один варіант кооперативного навчання, що є формою діяльності здобувачів освіти у малих групах, ефективний для розвитку навичок спілкування в малій групі, вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку. Може бути запропонований тільки за умови, що здобувачі освіти вже мають добрі навички групової роботи.

Інтерактивні технології кооперативного навчання

2.2. Технології колективно - групового навчання.

До цієї групи належать інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу .

Обговорення проблеми в загальному колі. Це загальновідома технологія, яка застосовується, як правило, в комбінації з іншими. Її метою є пояснення певних положень, привертання уваги здобувачів освіти до складних або проблемних питань, до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивація пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань тощо.

Мікрофон. Різновидом загальногрупового обговорення є технологія **«Мікрофон»**, яка надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Незакінчені речення. Цей прийом часто поєднується з **«Мікрофоном»** і дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою дає присутнім змогу долати стереотипи,

вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо.

Мозковий штурм. Відома інтерактивна технологія колективного обговорення, що широко використовується для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми. Мозковий штурм спонукає здобувачів освіти проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки.

Мета «мозкового штурму» чи «мозкової атаки» в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх здобувачів освіти протягом обмеженого періоду часу.

Навчаючи - учусь. Цей метод використовується при вивченні блоку інформації або при узагальненні та повторенні вивченого. Він дає можливість здобувачам освіти взяти участь у передачі своїх знань однокласникам. Використання цього методу підвищує інтерес до навчання.

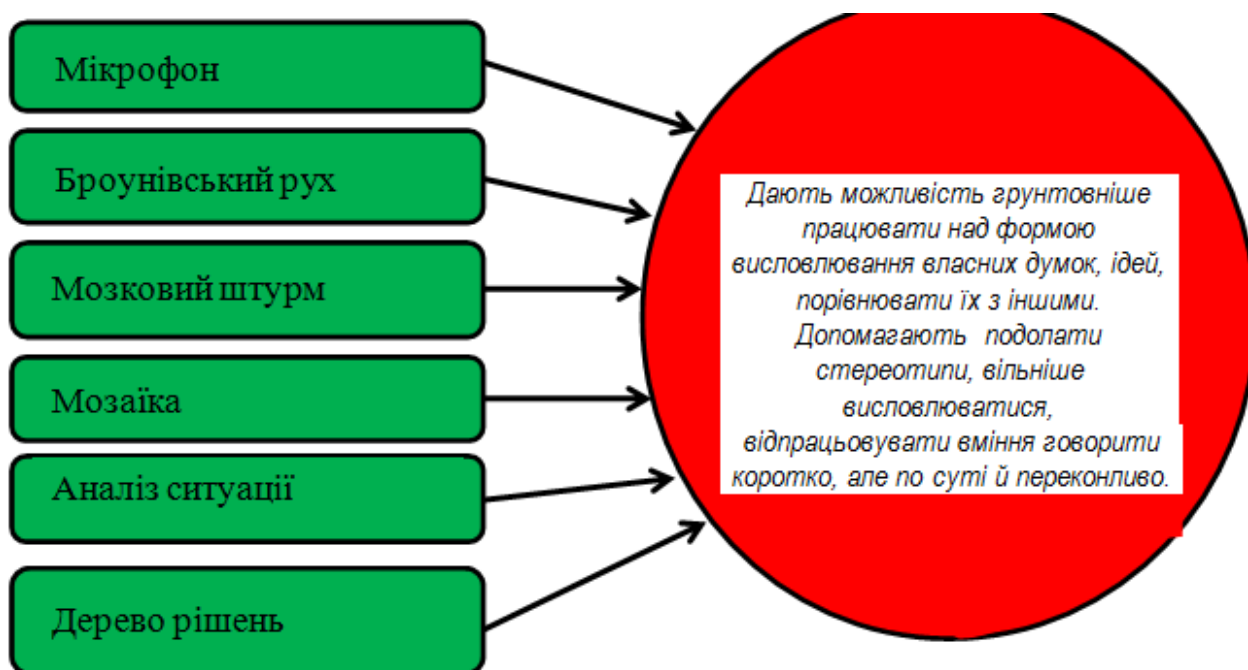
Ажурна пилка («Мозаїка», «Джиг-со»). Дана технологія використовується для створення на уроці ситуації, яка дає змогу здобувачам освіти працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу. Ефективна і може замінити лекції в тих випадках, коли початкова інформація повинна бути донесена до здобувачів освіти перед проведенням основного (базисного) уроку або доповнює такий урок. Заохочує здобувачів освіти допомагати один одному вчитися, навчаючи.

Аналіз ситуації. На уроках української мови зміст деяких понять здобувачі освіти засвоюють, аналізуючи певні ситуації. Такі ситуації можуть аналізуватись здобувачами освіти індивідуально, у парах, в групах або піддаватися в загальному колі. Такий аналіз потребує певного підходу, алгоритму. Технологія вчить здобувачам освіти ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі та другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення.

Вирішення проблем. Метою застосування такої технології є навчити здобувачів освіти самостійно вирішувати проблеми та приймати колективне рішення.

Дерево рішень. Як варіант технології вирішення проблем можна використати «дерево рішень», яке допомагає підліткам проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень.

Інтерактивні технології колективно-групового навчання

2.3. Технології ситуативного моделювання.

Модель навчання у грі – це побудова освітнього процесу за допомогою включення здобувача освіти в гру.

Використання гри в освітньому процесі завжди стикається з протиріччям: навчання є завжди процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат (інтригу). Тому наше завдання при застосуванні гри в навчанні полягає в підпорядкуванні гри, визначеній дидактичній меті.

Ігрова модель навчання покликана реалізувати ще й комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій, надання підліткові можливості самовизначення, надихання і допомога розвитку творчої уяви, надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті, надання можливості висловлювати свої думки.

Учасники освітнього процесу за ігровою моделлю перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Здобувачам освіти надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише означуваними правилами гри. Здобувачі освіти самі обирають власну роль у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її

розв'язання, беручи на себе відповідальність за обране рішення. Викладач в ігровій моделі виступає як інструктор, суддя, тренер, головуючий, ведучий.

Арсенал інтерактивних ігор досить великий, але найбільш поширений з них є моделюючий.

Стимуляційні або імітаційні ігри. Імітаційні ігри розвивають уяву та навички критичного мислення, сприяють застосуванню на практиці вміння вирішувати проблеми, а стимуляція дає можливість здобувачам глибоко вжитися в проблему, зрозуміти її із середини.

Спрощене судове слухання. Технологія спрощеного суду дає можливість здобувачам освіти отримати спрощене уявлення про процедуру прийняття судового рішення, взяти участь у вправі, пов'язаній з аналізом, критичним мисленням, прийняттям рішень.

Громадське слухання. Мета застосування технології: моделювання суспільного слухання за допомогою імітаційної гри дозволяє здобувачам освіти зрозуміти мету і порядок слухань, а також ролі й обов'язки членів державних органів, комітетів, комісій. Крім цього, здобувачі освіти одержують практичний досвід у визначенні і поясненні ідей, інтересів і цінностей, пов'язаних із предметом слухання.

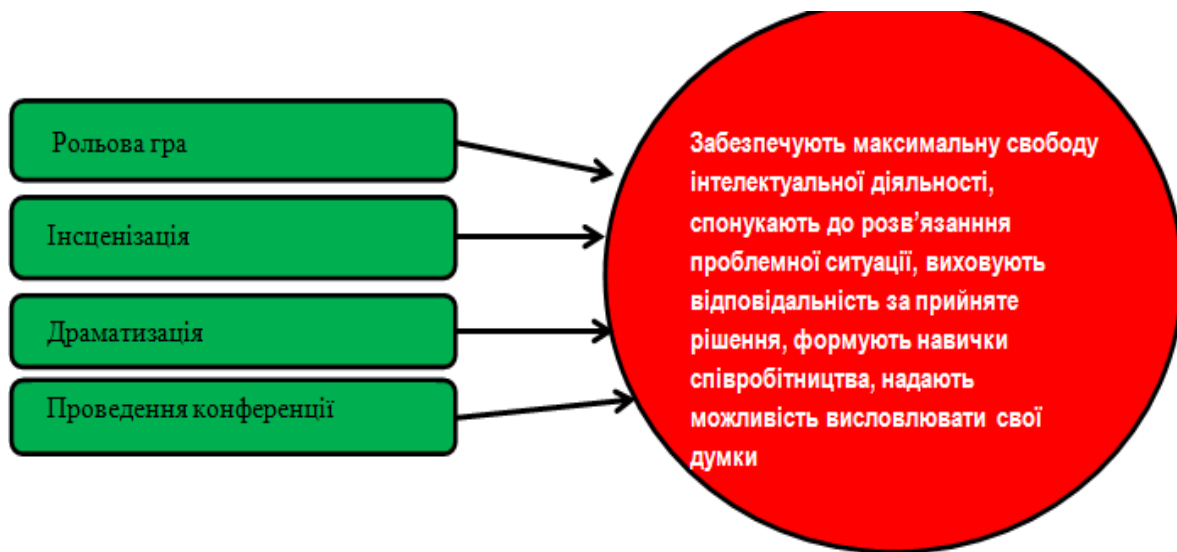
Розігрування ситуацій за ролями. («Рольова гра», «Програвання сценки»). Мета рольової гри – визначити ставлення конкретної життєвої ситуації, набутти досвіду шляхом гри, допомогти навчитися через досвід.

Отже, завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає цікавість до процесу навчання.

На мою думку, особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що здобувачі освіти навчаються ефективній роботі в колективі. На жаль, навіть старшокласники часто не мають цих навиків (це помічає кожен педагог-практик), коли відбувається підготовка до якогось позакласного заходу і починаються «цікаві» процеси в колективі: спочатку всі претендують на роль лідера, а коли доходить до реального продукування ідей і їх втілення в життя, клас стає пасивним і всі чекають на зовнішнє керівництво. У слабо організованому класі колектив відразу пасивний, керівника доводиться призначати «згори», але обов'язково знайдеться «непокірний».

Тобто не відбувається нормального процесу розподілу ролей, взаємодії, прийняття рішень та їх виконання. Здобувачі освіти не здатні, оскільки не вміють, а не вміють тому, що їх не навчили співпрацювати. А саме ці навички будуть корисними і постійно застосовуваними в дорослому житті. При правильному, спланованому і систематичному застосуванні інтерактивних методів цю проблему можна розв'язати.

Інтерактивні технології ситуативного моделювання

Інтерактивні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу.

Але у процесі застосування інтерактивного навчання в мене постійно виникали різні проблеми та труднощі. Вважаю за доцільне їх навести, щоб показати практичну сторону інтерактивного навчання.

Отже, типові проблеми:

Головна проблема: здобувач часто не має (!) власної думки, а якщо й має, боїться висловлювати її відкрито, на весь клас. Самі здобувачі пояснюють це так: «У нас рідко запитують власну думку», «Чи цінна моя думка?», «А раптом вона не співпаде з думкою вчителя чи колективу?», «Вона суперечить думці здобувача, що має в класі авторитет з цього предмету» тощо.

Часто школярі не вміють слухати інших, об'єктивно оцінювати їх думку, рішення.

Здобувач не готовий у процесі обговорення змінювати свою думку, іти на компроміс.

Учням важко бути мобільними, змінювати обстановку, методи роботи.

Труднощі в малих групах: лідери намагаються «тягнути» групу, а менш підготовлені учні відразу стають пасивними.

Часто трапляється висловлення відверто антисуспільних думок з метою завоювання «авторитету», привертання уваги. При обговоренні замість аргументувати свою думку, учень починає демагогію: «Ви ж самі сказали, цінною є кожна думка, а я так думаю й Ви мене не переконаєте!».

Для того, щоб подолати складності застосування окремих інтерактивних технологій і перетворити їхні слабкі сторони в сильні, треба пам'ятати:

- інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготування як учням, так і педагогу;
- для ефективного застосування інтерактивного навчання, зокрема, для того щоб охопити весь необхідний матеріал і глибоко його вивчити, треба старанно планувати свою роботу.

Як показали результати, після запровадження цих методів у моїй роботі відбулися наступні зрушення:

здобувачі набули культури дискусії;

виробилося вміння приймати спільні рішення;

поліпшилось уміння спілкуватися, доповідати;

якісно змінився рівень сприйняття здобувачами української літератури – він набув особистісного сенсу, замість “вивчити”, “запам’ятати” стало “обдумати”, “застосувати”;

якісно змінився рівень володіння головними мисленнєвими операціями – аналізом, синтезом, узагальненням, абстрагуванням.

Загалом інтерактивне навчання дає змогу наблизити викладання до нового, особистісно-зорієнтованого рівня.

2.4 Практичні методи інтерактивного навчання на уроках української мови

Робота над даною проблемною темою, впровадження її у власний педагогічний досвід, дали мені змогу переконатися в тому, що *поруч з пояснювально-ілюстративними прийомами* викладач повинен *застосовувати* нові, особистісно зорієнтовані, в яких посилений *творчо-діяльнісний компонент*. Лише в цьому разі здобувачі під керівництвом викладача *здобувають* (а не отримують) справді необхідні знання, вміння, навички. І починати таку роботу необхідно відразу, з 5 – 6 класу, тому що саме в цьому віці *в дітей зникає безумовна мотивація до навчання*, і викладачу необхідно викликати і посилити у ліцеїстів *власні корисні мотиви у навчанні*, викликати *інтерес*, сприяти кращому засвоєнню і запам'ятовуванню відомостей з мови.

Дані завдання мені, як викладачу, вдається реалізовувати, використовуючи на уроках української мови *ігрові завдання* та *окремі інтерактивні технології навчання*, які дають змогу створювати на уроці *ситуацію успіху*, включати ігрові моменти, супроводжувати роботу доброзичливим коментарем. На таких уроках *запорукою успіху* стає вміння створити *атмосферу пізнання, пошуку, зацікавленості*.

*Завдяки таким технологіям здобувачі вчать*ся бути демократичними, критично мислити, співпрацювати, приймати рішення, спілкуватися з іншими.

Основними методами і прийомами інтерактивного навчання є самостійна робота, проблемні та творчі завдання, запитання здобувачів до викладача та навпаки. Усе це сприяє *розвитку творчого, критичного мислення*.

Хочу зазначити, *що використання інтерактивних технологій* не є для мене самоціллю, а лише *засобом*, який *сприяє співробітництву на уроці*.

Що стосується впровадження даних технологій на уроках мови, то я, звичайно, використовую не весь їх спектр, а *тільки найдоступніші, найзрозуміліші для здобувачів*. Це такі технології як *«Мікрофон»*, *«Мозковий штурм»*, *робота в парах*, *«Навчаючи – учусь»*, *«Метод ПРЕС»*, *«Займи позицію»*, *«Незакінчене речення»*.

Наприклад, *інтерактивну технологію «Мікрофон»* використовую на етапі мотивації навчальної діяльності. Здобувачі мають уявити, що працюють з

мікрофоном (ручка, олівець) і, передаючи його один одному, висловити власну думку про те, чого вони очікують від уроку (що дізнатися, чого навчитися, що пригадати), виходячи з теми.

У такий же спосіб проводжу етап підсумку уроку, поставивши до здобувачів питання: Чи досягнута мета уроку? Чи довідалися вони щось нове? Чи збагатили свої знання, словниковий запас тощо? Чи сподобався урок? Чим?

Інтерактивну технологію «**Метод ПРЕС**» застосовую, якщо потрібно здобувачам довести і обґрунтувати свою точку зору, відповідаючи на питання за схемою:

Я вважаю,...

Тому що ...

Отже.

Цю ж технологію можна застосовувати і під час підсумків уроку, коли перед здобувачами стоїть питання:

Чого не вдалося досягти на уроці?

Що було особливо вдалим?

Наприклад, вивчаючи правопис префіксів з-, с- , використовую для актуалізації опорних знань з теми **інтерактивну технологію «Мозковий штурм»**:

Якого правила стосується сполучення слів «кафе птах»?

Сформулюйте це правило.

Наведіть приклади слів на це правило.

Використовуючи на уроках дані технології, я побачила певний **результат**: здобувачі не лише засвоюють знання, але й розуміють, вчать їх застосовувати, аналізувати, синтезувати, оцінювати. Тобто, така робота **сприяє** дуже **високому рівню активності здобувачів**, що, на мою думку, є результатом того, що **головним джерелом мотивації навчання** стає **інтерес самих здобувачів**.

Мені ж, як викладачу, **використання таких технологій дає змогу розв'язувати ряд завдань**: пропонувати свою точку зору з позиції наукового знання, а не змушувати схилитися до моєї думки, розвивати критичне мислення ліцеїстів, навчити бачити помилки або логічні порушення у твердженнях інших здобувачів, уміти аргументувати власні думки, змінювати їх, якщо вони невірні тощо.

Також мені допомагають сприяти підвищенню пізнавальної діяльності, мотивації здобувачів до вивчення мови *ігрові завдання*, які я намагаюся використовувати на своїх уроках частіше (якщо це вмотивовано типом уроку, його завданнями), тому що *вони, у поєднанні з іншими формами роботи, сприяють глибшому засвоєнню знань, індивідуалізації навчання*, визначенню рівня сформованості вмінь і навичок здобувачів, розвивають пам'ять, увагу, вміння аналізувати, порівнювати мовні явища. До того ж, ліцеїстів лінгвістичні ігри певною мірою активізують.

Крім того, *використання ігрових завдань сприяє розвитку мислячої особистості*. По-перше, такі завдання здебільшого є *пошуковими*. Вони ставлять здобувача перед необхідністю самостійно знаходити шляхи розв'язання, а отже, розпізнавати, аналізувати мовні факти, зіставляти їх і формулювати висновки. А це *розвиває творчі здібності ліцеїста, увагу, ініціативність*. По-друге, робота з ігровими завданнями *створює позитивну мотивацію навчання*, пробуджує бажання знати. По-третє, самостійно відкриваючи для себе певні мовні явища, здобувач *дістає задоволення, впевненість у своїх здібностях*, що зумовлює *самореалізацію особистості*.

Досягненню вищезазначених завдань і цілей уроку сприяють цілий *спектр лінгвістичних ігор*, які я використовую на уроках мови: кросворд, вікторина, аукціон, мовний конкурс, лінгвістична загадка, лінгвістична задача, «Сходи», «Перехрестя», ребус, «Ти – редактор», «Зайвина», «Спіймай помилку», «Вірю – не вірю», «Визбирувач», «Сортування», «Найрозумніший», «Мовна дуель», «Останнє слово – за тобою», «Хто швидше», «Лінгвоестафета», «Ти – учитель» тощо.

Ігрові завдання використовую на різних етапах уроку, тому що вони дають можливість і активізувати увагу здобувачів, і відпрацювати засвоєні знання, і зняти напруження, і підвищити продуктивність роботи.

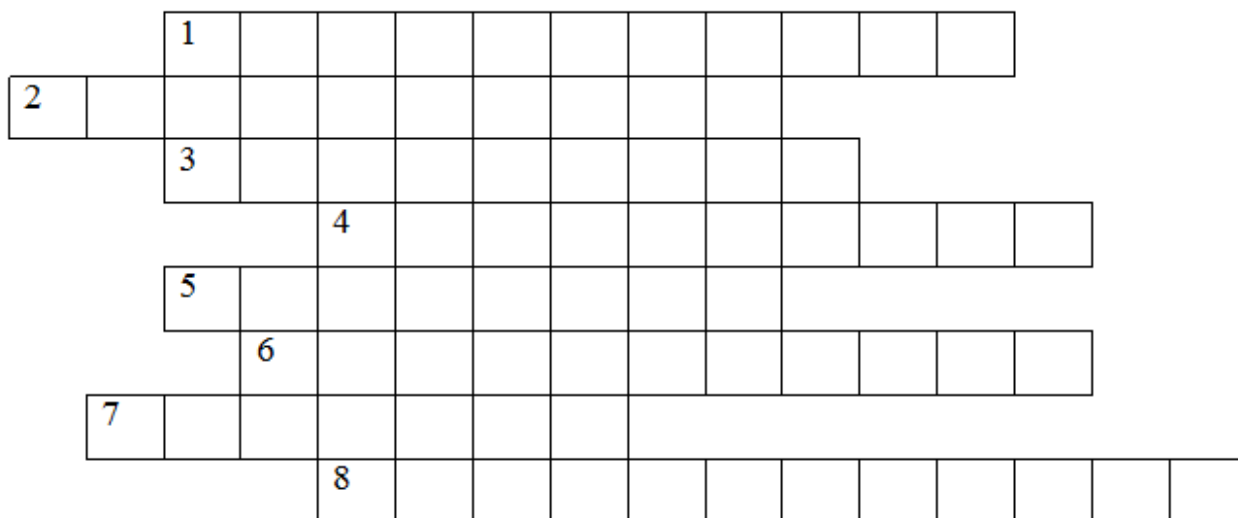
Гра «Аукціон» (Тема «Фразеологізми»)

Проводжу у формі аукціону або естафети: за 3 – 4 хв. Здобувачі повинні назвати якомога більше фразеологізмів зі словами: голова, язик, око, зуби, ноги.

«Сховане слово»

Доберіть до кожного слова антонім і прочитайте «сховане» слово. Усі слова – антоніми повинні починатися однаковою літерою.

1. Конкретний. 2. Мирний. 3. Неохайний. 4. Відносний. 5. Пасивний.
6. Синтетичний. 7. Неологізм. 8. Симпатичний.

Орфографічна естафета

Клас ділиться на команди (за рядами). На дошці записано слово з орфограмою (наприклад, директор). Кожен член команди повинен написати слово з орфограмою, яке б починалося буквою, на яку закінчилося попереднє. Виграє команда, що швидше впорається із завданням. (Наприклад: директор – «Рукавичка» - ательє...).

Також здобувачі отримують **домашнє завдання** (для виконання за бажанням) ігрового характеру: скласти кросворд, ребус, лінгвістичну задачу, «Зайвину». Такі завдання, як правило, ліцеїсти виконують із задоволенням, докладаючи і знання, і творчі здібності.

Крім того, використовую **нетрадиційні уроки**: мовний турнір, брейн-ринг, урок-змагання, урок-подорож, урок-вікторина, урок-дослідження, урок-казка тощо, які також зацікавлюють здобувачів і підвищують рівень пізнавальної діяльності і мотивації до вивчення рідної мови. Ретельно готуюсь до кожного уроку, продумуючи хід заняття, добираючи ефективні методи та прийоми. Допомагають у цьому сучасні технології.

Уміле застосування інноваційних форм роботи, на мою думку, дає мені змогу успішно розв'язати поставлені питання. Для цього визначила такий алгоритм:

визначити рівень підготовленості класу до сприйняття тієї чи іншої технології;
провести достатню попередню підготовку;
забезпечити послідовність в освоєнні здобувачами певних прийомів роботи;
дати здобувачам інструктивні матеріали.

Часто використовую різні **форми роботи в парах: «Взаємоінтерв'ю», «Ти - мені, я – тобі», «Взаємоперевірка».**

У своїй роботі намагаюся застосовувати оптимальні інтерактивні технології, які б проектували креативні якості особистості здобувача: фантазію, натхнення, ініціативу, нестандартність, непересічність, наявність власної точки зору. Саме здатність осмислювати виучуване, виділяти основне сприяє виробленню вмінь свідомо застосовувати знання на практиці.

2.5 Практичні методи інтерактивного навчання на уроках української літератури

Певний досвід роботи в групах і колективно накопичується в здобувачів у процесі навчання. Наприклад, на уроках літератури постійно формувала вміння ліцеїстів працювати самостійно: з підручником, з додатковим матеріалом, з текстом твору. Поступово в здобувачів удосконалювалося вміння самостійної дослідницької роботи, розвивалися аналітичні здатності, уміння виділяти із прочитаного і почутого головне, будувати зв'язне висловлювання, удосконалювалися навички виразного читання, культури мовлення, вироблялися основні навички спілкування всередині групи й за її межами.

Ефективним інтерактивним методом на уроках української літератури є диспут, який сприяє формуванню суспільної уваги в учнівському колективі з проблеми обговорення, розширенню світогляду, розвитку логічного мислення, комунікативних навичок.

Як зразок, пропоную фрагмент уроку української літератури в 11 класі.
Тема «В.Стефаник. «Новина». Реалістичні картини трагічного життя селян. Образ Гриця Летючого».

Етап сприйняття та засвоєння навчального матеріалу. Диспут за змістом новели.
Характеристика образу Гриця Летючого.

- Новела «Новина» починається із розв'язки, і читачі дізнаються про жахливу річ – Гриць Летючий утопив свою молодшу доньку, а старша випросилася. Як ви оцінюєте цей вчинок? Якою була реакція з боку сусідів Гриця?
- Зачитайте уривок із твору, у якому йдеться про життя сім'ї до трагедії. Яку інформацію ми отримуємо про Гриця?
- Яким ми бачимо Гриця як чоловіка, як батька, як людину?
- Як ви вважаєте, ситуація, яку пережив Гриць, була типовою? Чи могли такі проблеми виникнути в інших сім'ях?
- Одного разу Гриць, подивившись на доньок, подумав: «Живі мерці». Як він сам відреагував на таке «відкриття»? Чи став активніше шукати способи порятунку дітей від смерті? Як ви поясните його поведінку?
- Чи змінилося ваше ставлення до Гриця після аналізу новели?
- Чи бачили сусіди і громада, як живеться Грицеві з дітьми? Чи намагалися вони якось допомогти? Чи мають право такі сусіди осуджувати інших?
- Гриць здійснив злочин обдумано чи це рішення було прийняте у стані афекту? Чи легко було Грицеві жити з таким каменем на душі? Чому він не відмовився від свого наміру?
- Проаналізуйте психічний стан персонажа в момент, коли він з дітьми йде до річки. Чому, побачивши воду, Гриць майже біжить?
- Чи розуміє персонаж, який глибокий психологічний стрес пережила його старша донька і як важко з цим їй буде жити? Чи зможе Гриць пробачити себе за цей вчинок?
- Летючий запевняє Гандзуню, що для неї краще було б померти, ніж жити. Але сам не позбавляє себе життя. Чому?
- Чи достатньо активно Гриць намагався вирішити важку ситуацію і врятувати дітей? Невже й справді все було так безнадійно?
- Згадайте літературні твори, у яких теж іде мова про батьків – дітовбивць. Що їх штовхнуло на злочин? Чи можна такий вчинок виправдати?

- У наш час чимало сімей живуть за межею бідності. Питання, порушені в новелі В.Стефаника, актуальні. Що взяли для себе ви з цього твору? До яких висновків дійшли?
- Ким, на вашу думку, є головний персонаж новели – нещасною жертвою умов чи злочинцем-дітовбивцею?

Безумовно, усвідомлюється важливість творчої співпраці й ділового партнерства на уроках з використанням групових форм роботи.

Виділяються такі групи уроків:

Уроки, які відбивають сучасні суспільні тенденції: урок - диспут, урок з використанням комп'ютерів.

Уроки з використанням ігрових ситуацій: урок - рольова гра, урок - конкурс, урок - літературна вітальня, урок - театралізоване подання.

Уроки творчості: комплексно - творчий урок, урок-огляд та інші.

Традиційні уроки з новими аспектами: урок - лекція, урок - семінар, урок - конференція, урок - екскурсія, урок - зустріч.

Реалізація ключових компетентностей передбачає використання різноманітних форм роботи на уроці:

рішення ситуативних завдань;

використання методу проектів;

постановка й рішення проблемних ситуацій і завдань;

використання дослідницької й практичної роботи.

Але, я вважаю, кожен інноваційний урок повинен бути системним, цілісним, з єдиною логікою спільної діяльності вчителя й учня, підлеглий загальним цілям і дидактичним завданням, які визначають зміст навчального матеріалу, вибір способів і методів навчання.

ВИСНОВКИ

Соціальні перетворення в українському суспільстві докорінно змінили орієнтації в галузі освіти. Спрямовання освітнього процесу на формування духовності особистості, розкриття її потенційних можливостей та здібностей, утвердження загальнолюдських цінностей стало головною стратегією педагогічної діяльності творчо працюючих учителів.

Розв'язання цих актуальних проблем можливе лише на основі впровадження новітніх педагогічних технологій, які б давали можливість для розвитку творчих здібностей особистості. Такими новітніми педагогічними технологіями і є інтерактивні технології.

Ефект від використання інтерактивних прийомів максимальним буде тільки тоді, коли сам викладач глибоко усвідомить суть і необхідність такої роботи, при цьому врахує вікові особливості та рівень розвитку здобувачів освіти. Демократизація навчання, що є потребою суспільства, неможлива без осучаснення уроку. Уроку, який проводиться для здобувачів і заради здобувачів. Майстерність викладача сьогодні полягає у творчому підході до конструювання уроків, у постійному прагненні підвищити ефективність навчально-пізнавальної діяльності шляхом новітніх організаційних форм. При цьому значущою залишається реалізація на уроці виховних, розвивальних та освітніх завдань.

Аналіз результатів занять, на яких застосовувалися інтерактивні технології, засвідчив позитивні зміни в якості знань здобувачів. Зріс інтерес до навчання, на таких уроках їм цікаво, вони реально оцінюють свою діяльність, учаться відстоювати власну думку.

Основні труднощі у впровадженні інтерактивних технологій пов'язані з фаховою готовністю до роботи в нових умовах. Вирішити проблему допомогло вивчення теоретичних праць, які розкривають суть і зміст інтерактивних технологій.

Вважаю, що впровадження інтерактивних технологій повинно широко застосовуватись у сучасному освітньому процесі. Завдяки цим технологіям, крім здобуття знань, у здобувачів формується власне світобачення. Вони вчаться

пояснювати і вмотивовувати, а де потрібно – обстоювати свою точку зору. А це дуже важлива риса, потрібна в сучасному інтенсивному світі.

Отже, інтерактивні технології допомагають легше адаптуватися до високих вимог нинішнього життя.

З метою подальшої розробки теми «Використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури» планую :

Поглиблювати вивчення теоретичних наукових праць з даної теми.

Продовжувати вивчення досвіду кращих педагогів України щодо використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури шляхом опрацювання матеріалів періодичних видань (журнал «Дивослово», журнал «Бібліотечка «Дивослова»» та інші).

З метою зацікавленості здобувачів навчальним матеріалом і процесом його оволодіння, раціоналізації діяльності здобувачів урізноманітнювати прийоми і методи створення позитивної атмосфери навчання.

Покращувати якість знань здобувачів з української мови та літератури шляхом використання на уроках інтерактивних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляєв О. М. Інтегровані уроки рідної мови // Дивослово. – 2003. – №5. – С.36-40.
2. Беляєв О. М. Сучасний урок української мови. – К. : Рад. школа, 1981.
3. Гадяцький М. В., Хлебнікова Т. М. Організація навчального процесу в сучасній школі. — Харків: Видавництво «Ранок», «Векста». — 2004. — 136 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. – К. : Академвидав, 2004.
5. Інтерактивні методи навчання. Досвід упровадження / За ред. В. Шарко. — Херсон: Олді-Плюс. — 2002. — 207 с.
6. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. – К. : Ленвіт, 2000.
7. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. І. Пентилюк. — К.: Ленвіт, 2000. — С. 145-148.
8. Панчук О. «Ігрова допомога» на уроках української мови // Українська мова та література в школі. – 2007. - №3. – С. 27-29.
9. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Сучасний урок української мови. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 176с.
10. Пометун О.І. , Пироженко Л. В. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. – метод. посіб. / За ред.. О. І. Пометун. – К.: «А.С.К»., 2005. – 192с.: іл.
11. Попова Т. Ю. Рольова гра на уроках словесності // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2007. – №16. – С.18-19.
12. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. — Харків: Основа. — 2003. — 80 с.
13. Шкільні інновації / Інформаційно-методичний збірник для працівників системи освіти, методистів, керівників шкіл та вчителів. — Одеса. — 2002. — 96 с.
14. Фасоля А.М. Особистісно-зорієнтоване навчання: дидактичний аспект // Українська мова і література. – 2003. - №48.

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. 10 КЛАС

ТЕМА. ІДЕЙНЕ СПРЯМУВАННЯ РОМАНУ «ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?». ХУДОЖНЯ МАЙСТЕРНІСТЬ (ПЕЙЗАЖІ, ПОРТРЕТИ)

Мета: з'ясувати ідею роману, проблематику твору, їх зв'язок із сучасністю, визначити рівень художньої майстерності автора та значення роману й пояснити роль ліричних елементів у виявленні ідейного змісту твору; розвивати мовлення, творчі здібності здобувачів освіти, логічне мислення, пізнавальну активність; виховувати почуття гідності й прагнення бути особистістю.

Ключові компетентності, що формуються на уроці:

- *уміння вчитися* – самоорганізовуватися, установлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями твору; висловлює власну думку про українську ментальність, національний характер, народну мораль і етику; застосовує набуті знання для порівняння творів української та зарубіжної літератур; зіставлення специфіки розкриття теми в різних видах мистецтва; визначає роль і місце української літератури у світовому контексті;
- *предметні компетентності* - визначає жанр твору; коментує проблематику роману; характеризує образи-персонажі, засоби їх зображення; порівнює образи дійових осіб; пояснює авторську позицію; виокремлює засоби комічного у творі, пояснює їхню роль;
- *загальнокультурна* – уміти орієнтуватися у культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання.
- *соціальна* – розвивати вміння продуктивно співпрацювати з партнерами у групі;
- *комунікативна* – вдосконалювати вміння здобувачів освіти формувати цілі власної діяльності, робити висновки за її результатами;
- *громадянська* - усвідомлення основних рис української ментальності, її значення для самопізнання й успішної реалізації в сучасному суспільстві.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: портрети П. Мирного, І. Білика, ілюстрації до твору, відеоматеріал, презентація, роздатковий матеріал.

Епіграф уроку:

Без землі— нема волі. Земля тебе годує, земля хазяїном робить. А без землі усе
пропало, і моя надія пропала.

П. Мирний

Заглянув у душу чоловіку глибоко, глибоко.

Іван Франко

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

- Емоційне налаштування до уроку «Троянда»

- Я пропоную Вам, скориставшись романтичною наукою «селама», яка з'явилася в 17 столітті в Константинополі, з'ясувати відчуття, які супроводжують Вас останнім часом. Отже, оберіть троянду, що припала Вам до душі. Пояснення: Вибір кремової троянди свідчить, що останнім часом ви відчуваєте радість, навіть виконуючи домашнє завдання. Якщо Ви обрали червону троянду, то вам притаманні відчуття експресивності, бадьорості. Вибір рожевої квітки свідчить: ви легко долаєте будь – які перешкоди, що виникають на життєвому шляху.

II. Перевірка домашнього завдання

Здобувачі освіти зачитують порівняльну характеристику Чіпки і Грицька, складений сенкан з ключовим словом Чіпка.

III. Актуалізація опорних знань

Літературна гра «Хто з героїв і героїнь роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

1. «...дізнавшись від бабусі, що бог усіх «хлібом годує», дивується, чому це мати сама «хліб заробляє,— ось досі з роботи нема»? (Чіпка)
2. «...мав чотири прізвища»? (батько Чіпки)
3. «...до батьків горнувся, а на голоту дивився згорда, хоч сам вийшов із бідноти»? (Грицько)

4. «...часто вживав прислів'я «своя сорочка ближча до тіла», «дарованому коневі в зуби не дивляться», «як багатство, то й щастя»? (Максим)
5. «...намагалася повернути свого чоловіка до чесної праці, а, втративши надію на щасливе життя з ним, накладає на себе руки»? (Галя)
6. «...дізнається про страшний злочин сина і, перемагаючи материнське почуття любові, йде до волості, щоб заявити на нього»? (Мотря)
7. «...покарала наймичку тим, що почепила їй на шию ненароком задавлене кошеня й примусила так прилюдно мазати панські кухні»? (Генеральша)
8. «...любив вживати високопарні, незрозумілі для простих селян слова на зразок «всесловность земська», «інтелектуальная деятельность», «алтарь общественного благополучья»? (Василь Семенович)
9. «Тонкий, цибатий, як журавель, з рижуватим, жорстоким, як на ведмеді волоссям, з великим лобом — хоч кошенят бий, з великими, розумними, сірими очима, з товстою, униз обвислою губою»? (Василь Семенович)
10. «...низенька, чорнявенька, не дуже хорошої вроди дівчина»? (Мотря)
11. «А й дитина ж то вийшла — на славу. Повновиде, чорняве, головате, розумне... Тільки якесь невеселе, вовчувате, тихе»? (Чіпка)
12. «З молодих літ зсушена то працею, то нуждою, суха, як опеньок, тиха, бідненько зодягнена»? (Мотря)

IV. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку.

- **Перегляд буктрейлера книги Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»**

V. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

- ***Робота з епіграфом твору.***

1. Слово викладача

Роман Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» є першим соціально-психологічним романом в українській літературі. У ньому змальовано історію села Піски, відтворено майже столітню історію всього українського селянства. Зі сторінок роману постає перед нами Україна, якою вона

була до закріпачення. Письменники розкрили психологію головного героя, його внутрішній світ, погляди на життя.

2.Бесіда зі здобувачами.

1. Що таке соціально-психологічний роман?
2. Визначте основну тему роману. (Розкриття соціальної дійсності у всіх її суперечностях, у найрізноманітніших виявах - соціальних, національних, історичних, побутових; показується як соціально-економічні умови формували характер особистості, визначали її поведінку)
4. Чим зумовлена складність композиції? (Зовнішню структуру роману складають I -V частини, що містять 30 розділів.)
5. Що зображено у кожній частині роману? (У першій частині зображено дитинство, юнацькі та парубочі літа Чіпки. Формування його характеру; в другій частині докладно простежена історія села Піски, розкрито соціально-історичну основу, зображені селянські кривди та біди. У третій частині подано причини, що поставили Чіпку на « слизьку дорогу»; у четвертій – розкрито трагедію бунтаря-розбишаки, «пропащої сили»).
- 6.Чи сповідував у своєму житті святі моральні принципи головний герой Чіпка Варениченко?

Літературна розминка

Що ви можете розповісти про батьків Чіпки?

Які риси характеру проявляв Чіпка в дитячі роки та в юності ? Яке ваше ставлення було до нього?

Розкажіть про Чіпку, який любив працювати на своїй землі?

Як герой сприйняв подію, коли в нього забирали землю?

Що є свідченням того, що Чіпка був невольовим?

Хто підтримував його в складну хвилину?

Які вчинки героя викликають у вас осудження?

У яких вчинках він порушує найголовніші правила народної моралі й етики?

А в яких епізодах роману Чіпка проявляє кращі риси свого характеру — справедливість, шляхетність, великодушність?

Завдяки чому Чіпка знову зажив кращим життям?

Оцініть учинки Чіпки після вигнання із земства?

Яке із запропонованих прислів'їв, які ви бачите на екрані, могло б стати коротким підсумком його вчинків?

У народі кажуть: ніколи не приймай рішення у гніві. Чіпка ж не замислювався, перш ніж зробити якийсь крок. Його серце ніколи не раділося з розумом, ставало сліпим у злобі й часто вело на слизьку дорогу. Тому всі його добрі наміри й помисли були перекреслені жахливими вчинками, кривавими злочинами.

Слово викладача. Народ, найсправедливіший суддя, каже: «Добро довго пам'ятається, а лихо ще довше». Про це варто знати кожному.

3.Метод «Два –чотири-всі разом»

- **Проблемне питання «Що зробило Чіпку жорстоким?»**

4.Визначення ідеї твору

☐ **Яка ж головна ідея роману?**

Автор правдиво показує в романі стихійну боротьбу селянства проти буржуазно-поміщицького земства. Вороги трудящого селянства — це насамперед царизм, поміщики й капіталісти і, нарешті, попи та куркулі. Всім змістом свого роману автор наштовхує читача до такого висновку: трудящі селяни бунтують, повстають, царська поліція і армія придушують ці бунти, повстання.

Головна ідея твору криється в його алегоричній назві: воли – символічний образ уярмленого селянства — не ревли б, якби було що їсти й пити. Автори намагалися показати соціальні умови життя селянства і мотивувати поведінку героїв, розкрити, що ж саме штовхало селян на слизьку дорогу, калічило їх душі, нівечило мораль, спричинило трагедію.

☐ **5.Випереджувальне завдання. Повідомлення.**

6. Складання таблиці.

Визначте, які проблеми, порушені у творі Панаса Мирного, є тогочасними, а які вічними.

Тогочасні проблеми	Вічні проблеми
--------------------	----------------

Кріпацтво; бідність безземельних селян; свавілля поміщиків; порядки в земстві; селянські заворушення; реформа 1861 року	Злочин і кара; Кохання, родинне життя; Батьки і діти; Добро і зло; « Пропаща сила»; Життєвий вибір.
--	--

7. Художня майстерність

- У чому ж найяскравіше виявилася художня майстерність письменника у творі?
- Який вплив вона мала на розвиток української художньої літератури й української літературної мови?
- В чому полягає особливість пейзажів, портретів, описів душевного стану Чіпки, які зустрічаються у творі? (Здобувачі освіти зачитують цитати з роману)
- Чи характерні роману ліричні відступи й роздуми?

8. Творче завдання

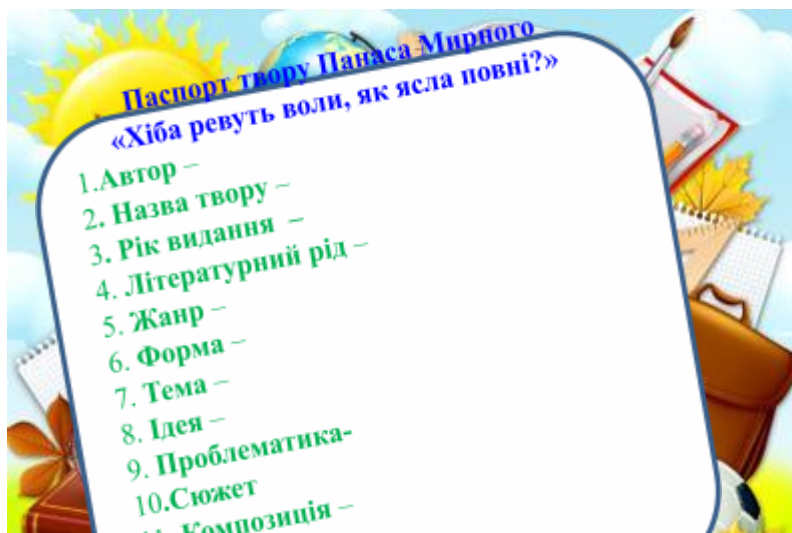
- Наведіть приклади художніх засобів, які вам сподобалися, запам'яталися, які вас вразили або принесли вам естетичне задоволення. Обґрунтуйте свою думку, зробіть висновки.

9. Рольва гра «Чіпка вирішує засватати Галю»

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Робота в парах.

Записати паспорт твору Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

2. Асоціативний кущ « Створення портрета головного героя Чіпки»

VI. Підсумок уроку.

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Продовжіть речення «Твір Панаса Мирного вразив мене найбільше тим ...»

2. Мозковий штурм

—У чому актуальність роману?

3. Хвилина поезії

ПАНАСОВІ МИРНОМУ

Ти вчив любити народ, любив голодних, гнаних,

І словом огненим за них ти воював.

Ти в творчості своїй, подібний океану,

І гаю в бурі час, у клекоті загравав,

Що грізно так стають на синій оболоні.

Ти рідний нам без меж, між нами, як живий,

Ти з нами в час новий і з нами в гromі броні,

І в дзвоні молотів, за щастя йдеш на бій.

Встають в уяві знов Полтава й Ворскли води,

І Гадяча сади, воли й мантачки дзвін...

Безсмертний, славний син українського народу,
У праці й боротьбі ти всіх народів син. *(В. Сосюра)*

4. Вправа «Чарівний кошик» (викладач просить здобувачів освіти уявити, що перед ними знаходиться великий кошик, де вміщені всі знання, уміння, навички, ідеї, почуття, що вони отримали на уроці і зараз кожен може взяти собі будь-що, ідучи додому. Він пропонує по черзі сказати: «Я йду з цього уроку...» (і назвати те, що кожен бажає узяти з собою з уявного кошика).

VII. Повідомлення домашнього завдання

Написати твір-роздум: «Чи міг би Чіпка змінити свій спосіб життя?»

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. 10 КЛАС

ТЕМА. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Мета уроку: поглибити знання здобувачів освіти про особливості творення ступенів порівняння якісних прикметників; формувати вміння розпізнавати ступені порівняння прикметників, правильно вживати їх у мовленні, вдосконалювати культуру усного й писемного мовлення; розвивати уважність, спостережливість учнів; виховувати любов до рідного слова, до культури рідного народу.

Обладнання: таблиці, картки, схеми, додатковий матеріал

Тип уроку: комбінований.

”В рідній мові своїй
Мусим вивчити кожне слівце,
Доглядати його, як старий садівник деревце”
(Б. Чалий)

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності

1. Слухання уривка з пісні «Сама файна»

<https://www.youtube.com/watch?v=-aQAXAJ6cHI> (від 1.00 до 1.20) - слова:

У селі я сама краща, сама найгарніша,
В мене на усе село зуби найбільші,
В мене губи більші як в Анджеліни Джолі,
Добре, що їх покусали у неділю бджоли.
Я працюю не на фермі, а в бібліотеці,
Кожен день йду на роботу у новій спідниці.
Прочитала п'ять книжок і зо дві газети,
Ну чому ж мене ви, хлопці, заміж не берете?...

- А ви знаєте причини, чому ж хлопці не хочуть брати заміж таких дівчат?
 - Чи помітили ви помилки у творенні ступенів порівняння прикметників? Яка причина їх виникнення?
 - Виправте всі помилки в тексті (*хто більше знайде*).
2. Оголошення теми й мети уроку.
3. Робота з епіграфом (пояснити зміст).

III. Актуалізація опорних знань здобувачів освіти

1. Перевірка домашнього завдання.

3. Робота в парах. Лінгвістичний експеримент

- #### **4. Взаємооцінювання.**

1. Перегляд відеоматеріалу за посиланням:

2. Робота в групах. Конструювання-відновлення

I група: Людина (міцна) за кремій і (слаба) за муху.

У безмісячну ніч зірки (яскраві).

Воля (дорога) за життя.

Що (гірка) шкаралуща, тим (смачне) зерня.

II група: Чим (трудне) діло, тим (висока) честь.

Проти нас нема в світі(дужого).

Коли люди до тебе добрі, то ти будь ще (добрий).

Чужий хліб (легкий), але свій більш (ситний).

III група: З усієї рідні мати (рідна).

З (брикливих) лошат виростають (прудкі) коні.

Слухняному синові батьків наказ – (легка)ноша.

З усіх скарбів найбільш (цінним) є молодість.

Взаємоперевірка

Підсумки роботи в групах.

- Прокоментуйте зміну приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників. Наведіть власні приклади, які б ілюстрували такі зміни

3. Вправа «Гроно».

Дібрати якісні прикметники до слова коровай і утворити просту форму вищого ступеня порівняння до них.

4. **Вправа «Без затримки».** Обирається пара учнів які рухаються по кабінету між рядами парт, на кожен крок – один називає якісний прикметник, а другий – складену форму вищого ступеня порівняння до нього. На зворотному шляху – міняються ролями.

5. Поетична хвилинка

Прочитайте вірш Василя Симоненка. Визначте його тему та головну думку. Чи погоджуєтеся ви з твердженнями поета? Відповідь обґрунтуйте.

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найпідліша брехлива сльоза.
Найпрекраснішаматищаслива,
Найсолодшікоханівуста,
Найчистіша душа незрадлива,
Найскладнішалюдина проста.
Але правди в брехні не розмішуй,
Не ганьби все підряд без пуття,
Бо на світі той наймудріший,
Хто**найдужче**любить життя.

- Поясніть правопис прикметників найвищого ступеня порівняння. Які найпоширеніші помилки трапляються при творенні цієї форми прикметників?

- Якою частиною мови є виділене слово? Доведіть.
- Складіть речення, у якому б слово найдужче було прикметником.
- Визначте стилістичну роль прикметниківнайвищогоступеняпорівняння.
- Розкажіть про вживання форм ступенів порівняння в текстах різних стилів (за матеріалом підручника)

6. Робота з текстом

Прочитайте текст. Стисло перкажіть його зміст. Чи припускаєтеся ви таких помилок?

Типові порушення норми

1) одночасне вживання простої та складеної форм ступенів порівняння: більш точніше замість точніше, найменш уважніший замість найменш уважний.

2) утворення найвищого ступеня порівняння за допомогою слова самий: самий поганий замість найгірший, самий кращий замість найкращий.

3) поєднання порівнянь із прикметниками вищого ступеня у формі родового відмінка без прийменника на взірць російської мови: краще всього, старший мене, глибший інших. Іноді можна почути разючий покруч: «У зайця задні ноги довше передніх», «Він старанніше інших студентів своєї групи», що виникає внаслідок поєднання прислівникової форми з родовим відмінком означуваного слова. Пригадаймо, що вищий ступінь порівняння прикметників зазвичай вимагає після себе прийменників від, за, над, проти з відповідними відмінками або сполучників як, ніж. Тому треба казати: «задні ноги довші, ніж (як або за) передні», «довші проти (від) передніх», «старанніший за (від або проти) інших студентів», «старанніший, ніж (як) інші студенти», «краще над (за, ніж, як) усе», «краще від усього», «старший від (за, проти) мене», «старший, ніж (як) я», «глибший за (від, над, проти) інших», «глибший, як (ніж) інші».

4) використання форми вищого ступеня у значенні найвищого. У газетних публікаціях та й в усних виступах часто натрапляємо на вислови «зібралися кращі люди села», «відзначимо головніші здобутки та надбання», «проаналізуємо вірогідніші шляхи вирішення проблеми». Загальновідомо, що форму вищого ступеня вживають тоді, коли щось порівнюють за певними ознаками: кращі за інших, головніші від інших, вірогідніші, ніж інші. Вищий ступінь порівняння прикметників не має значення, синонімічного із формою найвищого ступеня. Російське «высшая мера наказания» – це українською не вища, а «найвища міра покарання»; «высшеекачество» – це не вища, а «найвища якість» і т. ін. Отож і в названих вище ситуаціях слід було сказати так: «зібралися найкращі люди села», «відзначимо найголовніші здобутки та надбання», «проаналізуємо найвірогідніші шляхи вирішення проблеми».

V. Рефлексія уроку. Підсумки уроку.

1. Слово викладача

Сподіваюсь, що ви запам'ятаєте найуживаніші форми ступенів порівняння прикметників, будете доречно використовувати їх у спілкуванні. Також знання ступенів порівняння прикметників збагатить ваш лексичний запас слів, допоможе виражати власні думки.

2. Метод «Незакінчені речення»

- на сьогоднішньому уроці я дізнався, що...
- мені цікаво було утворювати...
- найбільше мені сподобалося...

Ваше враження про урок прошу виразити смайликами:

сподобався урок

байдужий до уроку

не сподобався урок

VI. Різноманітне домашнє завдання.

Скласти невеликий твір (опис — порівняння), використовуючи ступені порівняння:

- 4 – 6 балів “Що більше до вподоби: галушки чи вареники”
- 7 — 9 балів “Вареники – власне українська страва”
- 10 — 12 балів “ Переваги й недоліки українського національної кухні”